

INTEGRATIONSPOLITIKENS MISSLYCKANDE

ERIK HÖRSTADIUS

Integrationspolitiken är utan tvivel ett komplett och mycket kostsamt misslyckande. Enda undantaget tycks vara invandrarföretagandet – att starta eget är ju enda chansen att komma undan kollektivavtal, skatt och LAS.

Jag har varit där. Du som läser detta har varit där. I den där taxin, i det där fikarummet – när någon som först verkat trevlig talar nedsättande om invandrare. "Vi släpper in för många", "de som kommer hit är lycksökare", "jag är inte rasist, men..."

Vi skruvar på oss generat, vill byta samtalsämne, försöker kanske med standardgreppet att säga att den som flyr sitt land säkert har goda skäl och att det minsann också finns svenskar som...

Men på många sätt är vi svarslösa. Vi bor inte där där problem knutna till invandring hopas, vi är inte rädda att förlora jobben, våra barn går inte i skolor där svenskar är ett minoritets-språk.

Antirasistiska kampanjer initieras en gång om året, ungefär, men ver-

ERIK HÖRSTADIUS är frilansjournalist och författare.

kar inte hjälpa. Fast det är klart, man kan ju resonera som en svensk politiker nyligen gjorde i TV: – Folkviljan får inte få slå igenom i invandringspolitiken.

Svensk invandringspolitik är västvärldens mest generösa i den meningen att Sverige per capita tar emot fler invandrare än något annat västland och dessutom delar ut mest bidrag per invandrare.

Vägen dit har varit lång.

Oreglerad och liten invandring

Fram till och med 80-talet fanns stora likheter mellan svensk och västeuropeisk invandringspolitik – utom när det gäller den viktiga posten anhöriginvandring, som vi återkommer till. Före första världskriget var invandringen oreglerad och liten (och utvandringen, framför allt till USA, stor). Mellankrigstiden präglades av ekonomiska problem, inklusive hög arbetslöshet, och tilltagande folkvandringar. Lägg därtill ett ökat utrymme för rashygieniska tankegångar, så

finns förklaringen till den restriktiva politik som då fördes. Efter andra världskriget återliberaliserades den västeuropeiska invandringspolitiken. Efterkrigstidens uthålligt höga tillväxt och industrialisering medförde att arbetskraftsinvandring välkomnades. Det fanns gott om lediga platser vid löpande bandet, och goda språkkunskaper var inget krav.

Sveriges nettoinvandring från 1945 till 1970 var 350.000 – och flyktinginvandringens andel av denna siffra snarast en rännil. Den nordiska, i första hand finska, invandringen stod för knappt två tredjedelar, den övriga europeiska en knapp tredjedel (öst-européer, tyskar, italienare; senare jugoslaver och greker).

Den i stort sett oreglerade (utom-nordiska) invandringen stoppades 1967. Men organiserad arbetskraftsrekrytering i AMS:s regi tilläts fortfarande. Det nya var att arbetstillstånd (i normalfallet) måste ordnas före ankomsten till Sverige.

Sjunkande tillväxt och högre ar-

betslöshet för svenskfödda marginalgrupper ledde så småningom till att utomnordisk arbetskraftsinvandring i stort sett upphörde.

Toppåret 1965 nettoinvandrade 34.000 till Sverige. 1983 var den totala invandringen bara 13.000, varav en majoritet utgjorde anhöriga.

Från och med mitten av 80-talet började invandringen öka kraftigt, både beträffande anhöriga och flykting- eller flyktingliknande grupper. Denna senare kategori delas vanligen in i kvotflyktingar, övriga konventionsflyktingar, krigsvägrare, de facto-flyktingar och de som fått uppehållstillstånd av humanitära skäl.

Uppfordrande slagord

Kvotflyktingar hämtas från FN-läger runt om i världen och har varit i snitt 2.300 per år sedan 1987. Övriga konventionsflyktingar (man ska ha uppfyllt Genèvekonventionens stränga krav på flyktingstatus; välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, politisk åskådning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp), har varit 1.500 i snitt. Krigsvägrarnas snittantal sedan 1987: 300. De facto-flyktingar (människor som trakasseras av det egna landets myndigheter, men olik konventionsflyktingar inte ska behöva frukta för sitt liv) har haft årssnittet 3.800.

De som beviljats uppehållstillstånd av humanitära skäl har snittat på 11.200. (Humanitära skäl handlar om att det vore inhumant att bli återförvisad, exempelvis p g a krig eller fysiska och psykiska handikapp.)

Denna höga siffra är delvis avhängig de beslut om kollektivt uppehållstillstånd, som fattades i samband med flyktingströmmarna i svallet av händelserna i Östeuropa 1989 och kriget i Jugoslavien.

Ovanstående grupper tillsammans har snittat på knappt 20.000 sedan 1987, vilket i sin tur är ungefär lika många som de som beviljats uppehållstillstånd för att de är anhöriga. Sveriges regler för anhöriginvandring har i internationell jämförelse varit extremt generösa, vilket också kom tidigare generationers arbetskraftsinvandrare till del.

Ofta görs skillnad på invandrings- och invandrapolitik. Det senare kallas numera ofta integrationspolitik. Allteftersom den offentliga debatten har fokuserat på problemen med invandringen – och på den därmed sammanhängande bostads- och arbetsmarknadssegregationen – har ordet integration blivit ett allt mer populärt och uppfordrande slagord. (Till skillnad från assimilation tillåter integration att invandrarna behåller en egen kulturell identitet.)

Under arbetskraftsinvandringens dagar hade vi inte mycket till integrationspolitik. Det fick gå som det gick; ofta gick det bra – för både invandrarna och svensk industri

Idag, däremot, finns en välutbyggd mottagningsapparat ute i kommunerna. Malmö får här utgöra exempel:

Introduktionen sker på heltid och syftar till att ge en helhetsintroduktion till det svenska samhället. Det

finns nio olika program, riktade till allt från dem med högskolestudier i bagaget till dem som saknar grundskola från hemlandet. Svenska för invandrare är en central aktivitet, förstås, men också yrkesorientering, praktik, fritt valda aktiviteter och självstudier. Kurser i ADB, samhällskunskap och föräldrakunskap hör till dem som finns att välja på (fritt ur *I krusbärsländets storstäder* av Mauricio Rojas, Pieter Bevelander och Benny Carlson, SNS 1997).

Kanske har det irriterat någon att jag hittills använt ordet "invandrare" utan att försöka urskilja undergrupper; det är naturligtvis skillnad på Silvias, Seppos och Suleimans möjligheter att integreras i det svenska samhället.

Fyra integrationsmönster

Dags därför att återigen återropa Rojas/Bevelander/Carlson, som beskriver fyra integrationsmönster (där uttrycket standard är "normalvärdet" för svenskar).

Ett nordeuropeiskt mönster, karakteristiskt för norrmän, danskar, finnar och tyskar: standard boendeintegration, standard eller låg utbildningsnivå, standard lönenivå, standard sysselsättningsnivå, standard eller högt företagande.

Ett östramedelhavsmönster, karakteristiskt för greker, jugoslaver och turkar: låg boendeintegration, mycket låg eller låg utbildningsnivå, låg lönenivå, låg eller mycket låg sysselsättning, mycket högt eller högt företagande.

Ett iranskt mönster: låg boendeintegration, hög utbildningsnivå (för män), låg lönenivå, mycket låg sysselsättning, standard eller högt företagande.

Ett "afrochilenskt" mönster, karaktäristiskt för chilener och afrikaner: låg boendeintegration, låg eller standard utbildningsnivå, låg lönenivå, låg eller mycket låg sysselsättningsnivå, mycket lågt företagande.

Egna institutioner

Att boendeintegrationen för många grupper är låg har varit en käpphäst i debatten. Men är det så viktigt? Bland de politiker och tjänstemän som Rojas/Bevelander/-Carlson intervjuade fanns "till och med de som såg direkta fördelar i ett etniskt 'segmenterat boende' eller 'särboende', och detta kopplades ofta ihop med en eventuell förmåga att skapa egna institutioner som bättre kunde återspegla landets befolkningsmässiga mångfald".

Hur som helst är det svårt att göra något åt saken: en "irreversibel process".

Betydligt allvarigare är bristen på arbetsmarknadsintegration. Sysselsättningsintensiteten för senkomna invandrare är extremt låg. Två Malmöexempel – män från Afrika med 2-4 år i Sverige: 12,0 procent – kvinnor från Mellanöstern med 5-9 år i Sverige: 16,6 procent.

Under arbetskraftsinvandringens dagar överträffade invandrarnas sysselsättningsintensitet svenskarnas. Försämringen har alltså varit drama-

tisk, och den var faktiskt synlig redan under 80-talets arbetskraftsbrist.

Rojas/Bevelander/Carlson tar upp ett antal huvudförklaringar till dels de olika gruppernas inbördes olika resultat, dels varför de alla skiljer sig från svenskar.

Den teknologiska strukturen missgynnar traditionellt invandrararbete. Dagens servicejobb är mer professionaliserade, de okvalificerade industrijobben färre, medan kraven växt på att kulturellt-språkligt passa in i icke-hierarkiska, tätt jobbande arbetslag.

Institutionerna gynnar dem som redan är inne i systemet (sist in-först ut) och håller dem som är ute under armarna (bidrag), så att de håller sig lugna.

Mentaliteten i Sverige bygger på en lång tradition av etnisk och kulturell homogenitet. Det är svårt att lära sig tänka "svenskt", särskilt för långväga invandrare. Resurserna är traditionella produktionsfaktorer som kapital, formell utbildning, arbetslivserfarenhet, samt en etablerad företagarelit (som kan ge jobb åt nykomlingar). Här skiljer sig olika invandrargrupper tydligt åt.

Nätverken är de band mellan människor i en grupp som borgar för kollektiva skyddsnet och förmågan att sträva åt samma håll. I de olika invandrargrupperna är t ex familjestabiliteten högst varierande.

Förklaringen till invandrarakademikernas misslyckande (och våra företags misslyckande att anställa dem) finns säkerligen under flera av rubri-

kerna ovan. Ibland kan det säkert handla om ren diskriminering, oftare kanske om statistisk diskriminering (att man sorterar bort någon p g a grupptillhörighet innan man testat denne).

Integrationspolitiken är utan tvivel ett komplett, och mycket kostsamt, misslyckande. Enda ljuspunkten är företagandet (för vissa grupper) – att starta eget är ju enda chansen att komma undan kollektivavtal, skatt, LAS etc.

Misslyckandet kan sägas vara givet i grundförutsättningarna: låg tillväxt, svårgenomtränglig svensk kultur, en sjunkande andel (okvalificerade) ingångsjobb.

Men är tanken på stor invandring fel i sig?

Generösa regler

Kärnan i det politiska etablissemangets försvar för den generösa invandringspolitiken har varit dels att de som kommit hit styrts enbart av skyddsbehov och inte av ekonomiska motiv, dels att de samhällsekonomiska kostnaderna är försumbara.

Men detta stämmer inte.

Självklart har ekonomiska motiv till en del styrts. Annars skulle inte det avlägsna Sverige bli asyländ för så många. Per capita har vi fem, tio, ja ibland tjugo gånger fler ansökningar om asyl än andra västeuropeiska länder.

Våra generösa regler gällande humanitära skäl och anhöriginvandring uppmuntrar till ekonomiskt flyktenskap – när faran är över i ursprungs-

landet behöver man ju inte flytta tillbaka, eftersom man redan är återförenad med familjen.

Och framförallt för utomeuropeiska invandrare gäller att det är medelklassen, med relativt höga krav på god standard och med goda flyktresurser i form av pengar och information, som faktiskt tar steget.

Karakteristiska fusk

Regeringen erkänner i praktiken det ekonomiska motivet när den höjer straffen för "människosmuggling".

Det vore dessutom mycket märkligt om vårt bidragssystem inte hade en magnetisk effekt. Hela idén om att invandrare skulle vara ekonomiska analfabeter är djupt rasistisk. Amerikaemigrationen byggde på drömmen om ekonomisk framgång. Ett slängt pass och en lögn kan vara uttryck för samma dröm.

1995 presenterade Riksrevisionsverket en utredning om systembrister och fusk i välfärdssystemen.

RRV skriver att det finns fusk som är karakteristiska för invandrarna. Ett typiskt sätt att fuska sig till bidragsförskott är att uppge att barnens far är en annan än kvinnans man, ett annat att hävda att medföljande yngre bröder och systrar i själva verket är söner och döttrar. I det senare fallet trillar också barnbidrag in som fuskbonus.

Dessa bidrag – liksom t ex förtidspension, sjukpenning och folkpension – kan man orättmätigt behålla genom att inte låta meddela att man flyttat från Sverige. I en skrivelse från

RRV till SCB står att "antalet felaktigt folkbokförda med all sannolikhet är oacceptabelt stort".

RRV uppdrog åt Malmöpolisen att undersöka hur många av 16 chilenska familjer som lämnat landet som fortfarande uppbar bidrag.

13 blev svaret. Av utomnordiska medborgare över 69 år var 35 procent oriktigt skrivna i Sverige.

RRV suckar över bristande kontrollmekanismer och sanktionsmöjligheter,

Omfattningen av invandrartypiskt fusk kvantifieras inte av RRV. Kanske är det inte så stort. Rojas/Bevelander/Carlson skriver i *I krusbärslandets storstäder* att ett "vanligt argument var helt frånvarande i våra samtal /med tjänstemän och politiker/, nämligen att betydande grupper av invandrare skulle ha kommit hit i syfte att systematiskt utnyttja vårt bidragssystem".

Å andra sidan gör författarna inget

för att motbevisa tesen. Tror man i likhet med Anders Isaksson (*Alltid mer, aldrig nog*) att utbudet av möjligheter till fusk och manipulation med socialförsäkringarna föder sin egen efterfrågan, ja, då blir slutsatsen en annan.

Om inte invandrare nu är mer systemlojala än svenskar. Och varför

skulle de vara det? Somliga planerar ett återvändande och be-

höver inte bry sig om följderna. Vidare är de i regel vana att tycka illa om staten. Många lever i subkulturer där bidrag utgör den naturliga försörjningsbasen. Och från första dagen i Sverige lär de sig att det är okay att leva på bidrag.

Invandringens effekter

På uppdrag av Invandrapolitiska kommittén 1996 räknade ekonomen Kjetil Storesletten på invandringens effekter på landets offentliga ekonomi (skatter, transfereringar, offentlig konsumtion). Jag citerar ur författarens sammanfattning av sina rön i *Ekonomisk debatt* (4/96) "I basfallet blir nettovinsten betydande – över 500.000 kronor per immigrant – i åldersgruppen 16-34 år./.../ Beräkningarna är uppenbart känsliga för ändrade antaganden vad gäller arbetsmarknadsförhållanden, utflyttning, löneökningstakten, och valet av diskonteringsränta."

Den senare meningen är viktig. För basfallet är nödvändigtvis inte samma sak som det mest sannolika

fallet. Han skriver att "ett absolut värsta scenario skulle vara att marginala invandrare ligger på samma samsättningsnivå som gäller för nyanlända flyktingar./.../ I denna beräkning är det genomsnittliga värdet nuvärdet för en ny immigrant – 505.000 kronor."

Minus en halv miljon, alltså. Och då är inte undanträngningseffekter för inhemsk arbetskraft (infödda svenskar eller invandrare redan på plats) medräknade, ej heller bidragsfusk av ovan redovisad typ.

Överrepresenterade invandrare

Ökade kostnader för polis och rättsväsende har inte heller dem tagits med i kalkylen. Det är ju numera – efter många år av locket på – en etablerad och väldokumenterad sanning att invandrare för vissa brottstyper – t ex knarksmuggling, rån, misshandel och våldtäkter – är klart överrepresenterade.

Regeringen höjde nyligen flyttbidraget för hemvändande invandrarfamiljer till 40.000 kronor. Ett indirekt erkännande av att invandrare kostar.

Attitydundersökningar visar att över hälften av väljarna – minst i folkpartiet, mest i moderaterna – tycker att vi släpper in för många invandrare. I rika och kulturellt närstående länder som Norge, Frankrike och Österrike tillhör främlingsfientliga missnöjespartier valvinnarna, trots att traditionella borgerliga och socialdemokratiska partier försökt anpassa sin politik för att fånga upp missnöjet.

I invandringpolitiken kläms västvärldens regeringar mellan å ena sidan ett kultur- och debattsidesetablissemang som i sina etniskt rena rikemansgetton besjunger det mångkulturella samhället och vägrar se invandringens skadeverkningar – och å andra sidan en tillbakapressad underklass och lägre medelklass som utlämnade åt buskpropagandan överdriver farhågorna.

Ifrågasättande av den statskommenderade generositeten och av invandrarernas egentliga migrationsmotiv bemöts regelmässigt med råskäll, *guilt by association* och – ofta medvetna – feltolkningar.

Vad kommer jag att kallas efter att ha skrivit den här artikeln vågar jag knappt tänka på.

Ändå har jag inte skrivit mot invandringen. Jag vill att Sverige ska vara ett generöst invandringsland.

Men förutsättningarna är mindre generositet mot invandrarna själva, ett erkännande av det ekonomiska flyktningmotivet, samt mindre integrationspolitik.

Och, inte minst viktigt, mindre ljug och mobbning i det offentliga samtalet.

Blev regeringspolitik

1991 kunde man säga om många av ny demokratis företrädare att de uttryckte sig oanständigt och främlingsfientligt, men deras invandrapolitiska program var inte värre än att det efter några år var regeringspolitik (visumtvång för bosnier t ex), vilket bl a Jan Guillou visat. Ändå möttes ny

demokratis invandrapolitiska program aldrig med annat än förakt.

När en professor – Kajsa Ekholm Friedman – på DN Debatt nyligen hävdade att multietniska samhällen med nödvändighet blir konfliktfyllda, ropade forskarkolleger på yrkesförbud. Andra nöjde sig med att karikerade hennes åsikter och den vägen förpassa henne ur det offentliga samtalet.

Två färskta exempel rör bemötandet av det invandrapolitiska avsnittet i moderaternas framtidsmanifest *Land för hoppfulla*.

Hur mycket tål demokratin?

I Sydsvenska Dagbladet (4/4-97) stod en typisk ledare att läsa: "Simpel skvattekverulans blandas med grundlösa antaganden om invandrarernas motiv för att söka en fristad i Sverige. Rasistiska påhopp urskuldas med att svenskarna dignar under en enorm skatteböroda. Invandrare påstås däremot få bidrag 'som motsvarar en inkomst före skatt på flera hundra tusen'. 'Man kan', hävdas också, 'miss-tänka att det finns attitydskillnader mellan flyktingar och sådana invandrare som kommit hit frivilligt för att arbeta'."

SSU gick ännu längre och kopplade ihop manifestförfattarna med nynazister och ljög dessutom om att moderaterna skulle vilja ta emot enbart kvotflyktingar.

Två frågor ligger nära till hands: Hur mycket åsiktsdiktatur tål demokratin? Och vad är det åsiktsdiktaturen försöker dölja?